

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060201

DOM
2023-05-05
Stockholm

Mål nr
M 15009-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Umeå tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2022-11-29 i mål nr M 612-22, se bilaga A

PARTER

Klagande
G J

Ombud: Advokaten J N

Motpart

Länsstyrelsen i Norrbottens län
971 86 Luleå

SAKEN

Föreläggande om att ta bort stängsel på fastigheten X i Jokkmokks kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd.

2. Mark- och miljööverdomstolen ändrar Länsstyrelsen i Norrbottens läns beslut den 15 februari 2022, dnr 528-13462-2021, på så sätt att G J , på fastigheten X i Jokkmokks kommun, föreläggs att

- ta bort den del av stängslet som på kartan är markerad med svartrödprickig linje fram till den tall som på bilden är markerad med rektangel, se bilaga B, samt
- ta upp en öppning i stängslet, alternativt sätta in en dörr, så att öppningen medger passage för en gående med cykel, på den plats som på kartan är markerad med X och på bilden har oval markering, se bilaga B.

Åtgärderna ska vara utförda senast 12 månader från dag för denna dom.

Dok.Id 1926393

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

G J har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska ändra länsstyrelsens beslut på sådant sätt som framgår av domslutet.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har medgett den begärda ändringen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Mark- och miljööverdomstolen finner skäl att ge prövningstillstånd och tar upp målet till omedelbar prövning.

Länsstyrelsen har medgett klagandens yrkande om ändring. Det har inte framkommit något som ger skäl att ifrågasätta ändringen. Överklagandet ska därför bifallas och föreläggandet ändras på det sätt som framgår av domslutet.

Avgörandet får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Johan Svensson, referent, Christina Ericson, Ulf Wickström (deltar inte i beslutet om prövningstillstånd) och Henrik Jonsson.

Föredragande har varit Anna Nordenskjöld.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2022-11-29
meddelad i
Umeå

Mål nr M 612-22

PARTER

Klagande

G J

Ombud: Advokat J N

Motpart

Länsstyrelsen i Norrbottens län
971 86 Luleå

ÖVERKLAGAT BESLUT

Beslut av Länsstyrelsen i Norrbottens län den 15 februari 2022 i ärende nr 528-13462-2021, se bilaga 1

SAKEN

Föreläggande om att ta bort stängsel på fastigheten Jokkmokk X

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar länsstyrelsens beslut om föreläggande endast på

så sätt att åtgärden ska vara utförd senast 12 månader efter det att beslutet vunnit laga kraft.

Dok.Id 412147

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se, Info om vår personuppgiftsbehandling: www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta oss		måndag – fredag 08:00–16:00

BAKGRUND

Det kom till Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen) kännedom att det uppförts ett stängsel och en grind på fastigheten X i Jokkmokks kommun. Efter syn på platsen och skriftväxling förelade länsstyrelsen i beslut den 15 februari 2022 G J att, med stöd av 26 kap. 11 § miljöbalken, ta bort stängsel på fastigheten. Som skäl för sitt beslut anförde länsstyrelsen att stängslet inte har någon annan funktion än att avhålla och utestänga allmänheten från ett område som annars skulle varit allemansrättsligt tillgängligt. I beslutet angavs vidare att åtgärden skulle vara utförd senast sex månader efter att beslutet vunnit laga kraft.

G J har överklagat länsstyrelses beslut till mark- och miljödomstolen.

YRKANDEN M.M.

G J har i första hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska upphäva det överklagade beslutet.

G J har i andra hand yrkat att mark- och miljödomstolen ska fastställa den tid inom vilket åtgärden ska vara utförd till senast 12 månader från det att beslutet vunnit laga kraft.

Länsstyrelsen har motsatt sig att beslutet upphävs men medgett att tiden för åtgärdens utförande förlängs.

VAD SOM ANFÖRTS I DOMSTOLEN M.M.

Som grund för sitt överklagande har G J anført i huvudsak följande.

Han är ägare till fastigheten X i Jokkmokk (fastigheten) och har uppfört en grind med tillhörande styrarmar på fastigheten. Grinden med tillbehör är uppsatt över och till viss del längs med en skogsbilväg som bekostats av honom. Därtill har en förlängd utskjutande del av grinden uppförts. Med styrarmar /den förlängda utskjutande delen av grinden avses de delar som omfattas av länsstyrelsens beslut. Han håller dock inte med om att det handlar om ett stängsel eftersom ett stängsel

enligt såväl Svenska Akademiens ordlista som i normalt språkbruk avser en anordning som är till för att inhägna ett större område eller i vart fall är tänkt att från en sådant område hålla borta djur eller människor. De från grinden utskjutande delarna är inte sådana att de till sin natur förmår att hålla borta vare sig människa eller djur från det bakomliggande området. Däremot kan de förhindra att motordrivna fordon körs runt grinden och fortsätter efter vägen.

Närmare om vägen och stängslet

Vägen i anslutning till styrarmarna är en skogsbilväg av enklare slag som periodvis, t.ex. under vår, inte är farbar utan risk för skada. Det främsta syftet med anläggningen är att hindra trafik på vägen under de tider då detta kan medföra skada på vägen eller på de personer som väljer att trafikera vägen och deras fordon. Under vintertid är vägen inte plogad. Det har dock under denna tid varit ett återkommande problem med skotertrafik efter vägen vilket leder till att vägtrumorna fryser och att vägbanan blir svår att återställa till våren. Detta genom att snön packas och kyla tränger ner i grusvägen. Det har resulterat i höga kostnader genom att vägen fordrat byte av vägtrummor, grusning, borttagning av sten och väghyvling. Styrarmarna har därför satts upp i syfte att utestänga motorfordonstrafik under de tider då grinden inte är öppen och att på så vis förhindra medföljande skador på fastigheten.

Området saknar egentlig betydelse för friluftslivet

Det aktuella området utgör inte som sådant och det ligger inte heller i närheten av ett sådant värdefullt friluftsområde som bestämmelsen i 26 kap. 11 § miljöbalken är tänkt att skydda. Det är inte fråga om något särskilt attraktivt naturområde. Det finns inte någon attraktiv badstrand eller passage till en sådan i området, utan området besöks enbart av enstaka personer (jfr. Bengtsson m.fl., kommentar till 26 kap. 11 § miljöbalken, 2021), varav de flesta beträder fastigheten med motorfordon. Om man följer Sinkalvägen västerut kommer man dessutom till ett av Europas största militära skjutfält där det återkommande utförs övningar med skarp ammunition. Det råder sedan länge ett förbud för obehöriga att tillträda området genom en förbudsskylt som sitter längre in efter Sinkalvägen. Militären som ansvarar för skjutfältet har ställt sig positiva till den anläggning som klaganden

uppfört och enligt uppgift så överväger de till och med att själva sätta upp en förbudsskylt på grinden. Företrädare för militären har belönat honom för hans insatser i området med en medalj. Området har således ytterst begränsad betydelse för friluftslivet.

Härutöver ska framhållas att styrarmarna inte hindrar allmänheten från att tillträda området. Det är fortfarande fullt möjligt att komma runt vägen cirka 100 meter öster om grinden, både till fots, och med skidor och cykel. Länsstyrelsen har i denna del resonerat kring att allmänheten måste ta sig genom skogsmark och över en våtmark för att ta sig runt stängslet samt bedömt att detta inte är framkomligt, varken till fots eller med cykel, på ett sådant sätt som avses med allemansrätten. Han tillbakavisar detta påstående. Representanter för länsstyrelsen besökte platsen i slutet av oktober 2021, vilket är en illa vald tid när det gäller att bedöma de faktiska förhållandena på platsen vad avser framkomligheten. Då råder vinterförhållanden, vilket även framgår av länsstyrelsens egna bilder i akten. För bedömning av denna fråga krävs syn på platsen under barmarkssäsongen. Han menar att det under normala förhållanden går alldeles utmärkt att gå eller cykla runt styrarmarna.

Föreläggandet är inte lagligen grundat

Ett föreläggande av den här typen måste vara lagligen grundat. Som rättslig grund för det nu aktuella beslutet har länsstyrelsen enbart åberopat 26 kap. 11 § miljöbalken. Den ger som huvudregel länsstyrelsen en rätt att kräva att den som håller stängsel dessutom ordnar grindar eller annat som krävs för allemansrättslig tillgång till ett område. Därutöver medger det länsstyrelsen att agera mot stängsel som endast är avsedda att utestänga allmänheten från området. Som framgår av det ovanstående så kan styrarmarna inte utestänga allmänheten från området, till det är de alltför begränsade i sin omfattning. Det är inte heller dess avsikt, vilket i stället är att skydda vägen och de som färdas i området från skada.

Föreläggandet att ta bort stängslet utgör under alla förhållanden en oproportionerlig inskränkning i hans rätt som markägare. De ifrågasatta åtgärderna har inget annat syfte än att förhindra bil, skoter och fyrhjulingstrafik på vägen. Åtgärden vidtas

inom hans egen fastighet. Alla ingripanden från myndigheter som innebär ett ingrepp i äganderätten behöver uppfylla högt ställda krav på nödvändighet och proportionalitet. Det handlar om en enskild individ som varit tvungen att för stora pengar bekosta en väg av betydelse för fastighetens skötsel och som nu önskar freda den från andra enskildas vårdslösa körning såväl sommar- som vintertid. Han har tidigare gjort mycket stora frivilliga avsättningar till ett flertal naturreservat i närområdet. Han har även avstått mark till en sameby så att dessa skulle kunna bedriva renskötsel ostört på det området. I den överenskommelsen ingick även att han skulle få ha en grind över vägen. Grinden i sig är inte tillräcklig för att hindra skotertrafik efter vägen. Det handlar om en, i förhållande till de stora arealer av fri egendom som omgärdar grinden, mycket liten anläggning som inte, i större omfattning än vad som är nödvändigt för att freda vägen, avhåller någon från att passera genom området. Det finns mycket goda möjligheter för den som önskar passera området utan motorfordon att göra detta – såväl vinter som sommartid. Allmänheten har inga problem att besöka markerna bakom till fots, på cykel eller skidor.

Eftersom det är visat att syftet inte är att hålla allmänheten borta från området så bör inte borttagande överhuvudtaget aktualiseras. Delar man länsstyrelsens bedömning att åtgärder för att säkra allmänhetens tillträde till området överhuvudtaget skulle behövas så kan som mest handla om att ordna en genomgång eller övergång.

Det finns ingen skyldighet för honom att fortsätta att på enbart egen bekostnad hålla väg i området och det kan därför knappast krävas av honom att han skall möjliggöra för utomstående att trafikera vägen – i vart fall inte så länge inte särskilda överenskommelser i så fall träffats kring ansvar och kostnader för de skador som eventuellt uppstår vid sådant nyttjande.

Med hänsyn till det ovan anförda får han anses ha vägande skäl för den aktuella anläggningen på fastigheten, medan allmänhetens behov att röra sig i området är begränsat. Som redovisats utgör anläggningen ingen total avspärrning. Vägkörning

ingår inte i allemansrätten. För allmänheten finns goda förutsättningar att ta sig runt vägen.

Inlämnat material och fotografier

G J har i samband med sitt överklagande lämnat in ett foto på en förbudsskylt och ett foto på en medalj. Han har även ingett en karta med 12 punkter markerade där foton tagits och numrerats. Den samlade bilden från materialet är enligt hans uppfattning att det är mycket enkelt att till fots, på cykel eller på skidor, passera området trots bom eller styrarmar. Han önskar dessutom tillägga att om man går 50 meter norrut från den bäcköverfart som syns på foton så kan man passera området utan att överhuvudtaget behöva passera bäcken.

Förlängd tid för åtgärdande

För det fall att mark- och miljödomstolen inte upphäver länsstyrelsens beslut finns skäl för ändring av beslutet på så sätt att tiden för åtgärdande bestäms till 12 månader från att beslutet vunnit laga kraft. Grunderna härför är att det råder vinterförhållanden under relativt stora delar av året – mer än sex månader och att om lagakraftvinnandet av beslutet hamnar fel i tiden så kan nödvändiga åtgärder omöjliggöras av yttre förhållanden. Kortare tid än 12 månader från beslutets lagakraftvinnande kan därför knappast motiveras.

Länsstyrelsen

G J har i första hand yrkat på att det överklagade beslutet ska upphävas. Länsstyrelsen motsätter sig att beslutet upphävs. Oavsett om den aktuella anläggningen per definition utgör ett stängsel eller bör kallas styrarmar bedömer länsstyrelsen att anläggningen omfattas av 26 kap. 11 § miljöbalken. Styrarmen som går söderut från grinden är enligt länsstyrelsens bedömning ca 150 meter lång. Eftersom terrängen som styrarmen ligger i enligt de ortofoton som länsstyrelsen har tillgång till utgör skogs- och myrmark bedömer länsstyrelsen, om än det är *möjligt* att passera runt styrarmen, att den inte passeras enkelt under barmarkssäsongen, särskilt inte med till exempel en cykel. Vidare bedömer länsstyrelsen att området

innanför grinden och styrarmarna utgör ett sådant naturområde som åtminstone inte saknar betydelse för friluftslivet.

Från den aktuella grinden fram till Udtja raketskjutfält är det fågelvägen närmare 4 km. Länsstyrelsen är medveten om att det råder tillträdesförbud inom Udtja raketskjutfält men bedömer att det finns ett så pass stort naturområde mellan grinden och övningsområdet som är tillgängligt för allmänheten att det saknar betydelse i detta fall.

Länsstyrelsen har förståelse för att obehörig motortrafik på vägen kan innebära olägenheter för G J som vägägare. Det finns därför skäl att behålla grinden eller en bom över vägen som hindrar körning med motordrivna fordon på vägen. Däremot bedömer länsstyrelsen att anläggningar för att förhindra obehörig motortrafik inte bör ske på bekostnad av allmänhetens möjligheter att tillträda området. G J har i andra hand yrkat på att med ändring av beslutet fastställa den tid inom vilket åtgärden skall vara utförd till senast 12 månader från det att beslutet vunnit laga kraft. Länsstyrelsen medger en sådan ändring av beslutet.

Med anledning av foton och karta som G J lämnat in till domstolen har länsstyrelsen anfört följande. I de handlingar som inkommit till mark- och miljödomstolen framställs att den samlade bilden från det inskickade materialet (foton och karta) är att det är mycket enkelt att till fots, på cykel eller på skidor, passera området trots bom eller styrarmar.

Länsstyrelsen kan konstatera, både utifrån karta och foton, att åtminstone ett vattendrag behöver passeras, ev. vid två ställen (foton 4-5 och 8) för att ta sig runt styrarmarna. Foto nr 6 visar en relativt tät skog med mycket undervegetation i form om ris, sly och buskar. Foto nr 9 visar en våtmark med tuvor. Länsstyrelsen bedömer att det inte kan anses vara mycket enkelt att ta sig fram i denna typ av terräng, varken till fots eller med cykel (möjligtvis på skidor). Länsstyrelsen kvarstår därför i sin tidigare bedömning om att styrarmarna utgör ett hinder för allmänheten att enkelt kunna passera, och att dessa därför ska tas bort alternativt att

en passagemöjlighet genom stängslet (t.ex. en grind) ska ges i anslutning till bommen.

DOMSKÄL

Länsstyrelsen har, med hänvisning till 26 kap. 11 § andra stycket miljöbalken, förelagt G J att ta bort stängsel på hans fastighet X i Jokkmokks kommun. Enligt aktuell bestämmelse får en tillsynsmyndighet förelägga den som håller stängsel i ett område av betydelse för friluftslivet att ta bort det – om det är uppenbart att ett stängsel endast är avsett att utestänga allmänheten från området (jfr. 26 kap. 11 § första stycket miljöbalken). Mer ingripande åtgärder än vad som behövs i det enskilda fallet får dock inte tillgripas (26 kap. 9 § andra stycket miljöbalken).

Mark- och miljödomstolen finner ingen anledning att ifrågasätta de uppgifter länsstyrelsen lämnat om naturområdets betydelse för friluftslivet. Domstolen konstaterar därmed att det aktuella skogsområdet är av betydelse för friluftslivet och området får anses ha varit allemansrättsligt tillgängligt innan stängslets tillkomst. Allemansrätten innebär bl.a. en rätt för den enskilde att färdas på mark- och vattenområden som tillhör annan.

Syftet med bestämmelsen om i 26 kap. 11 § miljöbalken är att skydda den allemansrättsliga tillgången till områden där allmänheten har rätt att färdas och vistas fritt. Eftersom länsstyrelsen har förelagt G J att ta bort stängslet i dess helhet ska domstolen ta ställning till om det är uppenbart att stängslet endast är avsett att utestänga allmänheten från området.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att den anläggning som är föremål för prövning får definitionsmässigt anses utgöra ett stängsel. Utifrån de foton G J har lämnat in gör domstolen även bedömningen att gemene man svårigen kan passera runt anläggningen, dvs. de stängsel som sträcker sig i tre olika väderstreck från grinden.

G J har anfört att det främsta syftet med anläggningen är att hindra trafik på vägen under de tider då detta kan medföra skada på vägen. Den väg som G J avser att freds från skador är försedd med en grind (se fotografi nedan). Domstolen bedömer att grinden har ett legitimt syfte – att undanhålla trafik från vägen – samt att grinden får anses tillräcklig för att undanhålla trafik under barmarkssäsong.

Enligt G J har det under vintertid varit ett återkommande problem med skotertrafik på vägen. Det är dock – enligt domstolens bedömning – inte klarlagt hur stängslets utsträckning i terrängen skulle medföra att obehörig skotertrafik undanhålls från området vintertid, däremot är det uppenbart att allmänheten utestängs från området med anledning av stängslets utsträckning i terrängen.

Stängsel i södergående riktning.

Foto från länsstyrelsens tillsynsrapport från den 1 november 2021.

Med anledning detta anser domstolen att stängslets enda syfte är att utestänga allmänheten från området. Eftersom grinden tillåts vara kvar anser domstolen att länsstyrelsens föreläggande inte är allt för ingripande. Länsstyrelsen har således haft

fog för sitt beslut att förelägga G J att ta bort stängslet. Vad G J anfört i övrigt föranleder ingen annan bedömning. G J:s begäran om att beslutet ska upphävas ska därför avslås.

Eftersom det råder vinterförhållanden under relativt stora delar av året har G J begärt att domstolen ska ändra den tid inom vilket åtgärden ska vara utförd till senast 12 månader från att beslutet vunnit laga kraft. Länsstyrelsen har medgett en sådan ändring av beslutet. Domstolen gör ingen annan bedömning. Beslutet ska därför ändras på sätt som framgår av domslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 20 december 2022.

Katarina Brodin

Camilla Wolf-Watz

I domstolens avgörande har chefsrådmannen Katarina Brodin och tekniska rådet Camilla Wolf-Watz deltagit. Föredragande har varit beredningsjuristen Tove Eriksson Molin.

Hur man överklagar

MMD-02

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rätts-tillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Stängsel i södergående riktning.